

LASTEN KALTOINKOHTELU PERHEESSÄ

Riskit altistumiselle ekologisen mallin kontekstissa

Ella Kiviharju

Kandidaatintutkielma

Sosiaalityö

Yhteiskuntatieteiden

ja filosofian laitos

Humanistis-

yhteiskuntatieteellinen

tiedekunta

Jyväskylän yliopisto

Kevät 2020

SISÄLLYS

1 JOHDANTO.....	3
2 VÄKIVALLAN KÄSITTEIDEN KIRJO	5
2.1 Väkivaltatyypit.....	5
2.2 Sosiaalityöntekijä ja väkivallan uhrin.....	7
2.3 Lapsen kaltoinkohtelu ja kuritusväkivalta	8
3 EKOLOGINEN MALLI TEOREETTISENA VIITEKEHYKSENÄ.....	11
3.1 Mikro- ja mesosysteemit.....	11
3.2 Ekso- krono- ja makrosysteemit	12
4 SYSTEEMIT OSANA VÄKIVALLALLE ALTISTUMISEN RISKEJÄ	14
4.1 Vanhempien toiminta ja asenteet riskitekijöinä.....	14
4.2 Väkivalttaan turvautuminen käytännössä ja äitien käyttämä vakava väkivalta.....	17
4.3 Sosioekonomisten ja perheeseen liittyvien riskitekijöiden rooli	21
4.4 Moniammatillinen yhteistyö kaltoinkohteluun puuttujana	23
5 POHDINTA JA JOHTOPÄÄTÖKSET	25
6 KIRJALLISUUS	27

TIIVISTELMÄ

LASTEN KALTOINKOHTELU PERHEESSÄ Riskit altistumiselle ekologisen mallin kontekstissa

Ella Kiviharju

Sosiaalityön kandidaattiohjelma

Kandidaatin tutkielma

Yhteiskuntatieteiden ja filosofian laitos

Humanistis-yhteiskuntatieteellinen tiedekunta

Jyväskylän yliopisto

Ohjaaja: Sami Ylistö

Kevät 2020

sivumäärä: 29

Tutkimuksen tarkoituksena on tarkastella kaltoinkohtelulle altistumisen riskejä ja sivuta kuristusväkivaltaa kaltoinkohtelun muotona. Teoreettisena viitekehystenäni toimivan ekologisen mallin avulla on mahdollista arvioida riskejä monella tavalla, eri näkökulmista ja eri tasoilla yksilöstä käsin. Lähestyin aihetta vanhempien näkökulmasta ja tutkimuskysymykseni oli, millaisille kaltoinkohdelluksi tulemisen riskeille lapset altistuvat vanhempiensa vuoksi.

Tutkimani ilmiö näyttäytyy aineistoni valossa moniulotteiselta ja haastavalta. Vanhempien asenteista havaittiin, että vanhemmat tiedostavat varsin hyvin lainsäädännön kieltävän fyysisen kaltoinkohtelun, mutta löysivät sille silti oikeutusta poikkeustapauksissa, kuten vaaratilanteissa. Jos vanhempi suhtautui hyväksyväksi kurittamiseen, tämä todennäköisemmin sitä myös käytti. Henkisen väkivallan määritelmää vanhemmat eivät täysin tunne, vaikka mieltävät sen haitalliseksi ja pitävätkin fyysistä kuritusväkivaltaa edellä mainittua harmittomampana. Haastavuus syntyy väkivallan ylisukupolvisuudesta. Väkivaltaa kokenut ja siihen myönteisesti suhtautuva todennäköisemmin itse kaltoinkohtelee omia lapsiaan.

Tutkielman tuloksista voidaan päätellä, että lapsen omat vanhemmat ovat erittäin merkittävä riskitekijä sille, että lapset altistuvat kaltoinkohtelulle. Vanhemmilta puuttuu tietoa monin paikoin, kuten väkivallaksi luokiteltavista teoista. Toisaalta vanhemmille itselleen lapsen suhtautuminen ei ole täysin yhdentekevää, vaan se herättää heissä huoltakin. Niihin huoliin yhteiskunnan tulee tarttua. Vanhempien vaihteleva ja sukupuolesta riippuva suhtautuminen kaltoinkohteluun luo perheeseen sisäisiä riskitekijöitä. Koska myönteinen suhtautumistapa, sekä aiemmat kokemukset väkivallasta ovat riskitekijöitä, vanhempien asenteet ja kokemukset on otettava puheeksi. Yhteiskunnan tulee luoda hyvät olosuhteet puhumiselle ja kokemusten jakamiselle. Työtä vaatii piiloon jäävien päällepäin normaaleilta näyttävien perheiden esiin nostaminen. Vaikka talous on aina rajoja asettamassa, näennäisesti hyvin voivien perheiden sivuuttaminen voi pidemmällä aikavälillä kostautua ja muuttua riskitekijäksi. Työntekijältä vaaditaan ammattitaidon ylläpitämistä kaltoinkohteluun puuttumisen suhteen ja ymmärrystä perhesuhteista, sekä hahmottamiskykyä perheen sisäisestä dynamiikasta. Vaikeista asioista puhumista ei saa vältellä. Lopuksi on huolehdittava perheiden riittävästä tietotasosta, jotta ei synny väärinkäsityksiä. Perheissä voi mennä sekaisin lapsen normaalin kehityksen mukaiset asiat, jotka johtavat lopulta kaltoinkohteluun.

Avainsanat: kaltoinkohtelu, ekologinen malli, kuritusväkivalta, henkinen väkivalta, fyysinen väkivalta, ylisukupolvisuus, riskitekijä

1 JOHDANTO

Tässä kandidaatin tutkielmassa tarkastelen kaltoinkohtelulle altistumisen riskejä ja sivuan hiukan kuritusväkivaltaa kaltoinkohtelun muotona. Onko mahdollisesti jotain erityisiä taustatekijöitä, jotka toimivat kaltoinkohtelun kimmokkeena? Aivan lopuksi pohdin viranomaisten mahdollisuuksia puuttua kaltoinkohteluun. Teoreettisena viitekehyksenäni toimivan ekologisen mallin avulla voidaan arvioida riskejä monella tavalla eri näkökulmista. Lähestyn aihetta vanhemmista käsin ja tutkimuskysymykseni on, millaisille kaltoinkohteluksi tulemisen riskeille lapset altistuvat vanhempiensa vuoksi. Päädyin valitsemaan juuri tämän aiheen, sillä sitä on jossain määrin sivuttu opinnoissani väkivaltatutkimuksen opintokokonaisuuden aikana. Kuritusväkivalta ja lasten kaltoinkohtelu ylipäättään nousee ajoittain esille uutisissa ja on hyvin puhuttava, kiinnostavakin aihe. Vaikka yleisesti enemmistö väestöstä ymmärtää kurittamisen, eli fyysisen kaltoinkohtelun olevan kiellettyä, on lasten kasvattaminen hyvin mielipiteitä jakava teema.

Väkivallalle ja kaltoinkohtelulle altistumiseen liittyy monia kiinnostavia tekijöitä. Esimerkiksi vuoden 2013 lapsiuhritutkimuksessa (Fagerlund, Peltola, Kääriäinen, Ellonen, Sariola 2014, 43) havaittiin, että vastanneiden vanhempien koulutustaustan tulkittiin erottelevan tuloksia. Eniten henkistä väkivaltaa raportoitiin ylemmän korkeakoulutuksen saaneiden äitien lapsilta verrattuna pelkän peruskoulutuksen saaneisiin. Isillä tällaista eroa ei ollut. Kuritusväkivallan määrä on jo vuosia ollut laskusuunnassa ja esimerkiksi tukistamista on koko ajan raportoitu vähenevästi. Myös henkistä väkivaltaa on koettu viime vuosina aiempaa vähemmän vanhempien taholta. Molempien kohdalla näkyy väkivallan väheneminen, mutta edelleen raportoidaan äitien tekemästä väkivallasta isiä yleisemmin. (emt. 2014, 48.)

Aihe on varsin laaja, joten rajasin sen käsittelemään erityisesti vanhemmista syntyviä riskejä altistua kaltoinkohtelulle ja vanhempien asenteita heidän toimintatapojensa ohella. Sovellan teeman käsittelyyn ekologista mallia, jonka tarkoitus on käsitellä suhteita yksilöiden ja ympäristötekijöiden välillä ja esittää väkivalta tuotteena monitasoisille käyttäytymiseen kohdistuville vaikutuksille (WHO 2006,12).

Sosiaalityöntekijä joutuu työssään kohtaamaan pahoinpitelyn uhreja ja tekijöitä. Hän joutuu ottamaan vaikeitakin asioita esille, eikä saa vältellä väkivallasta keskustelua. Esimerkiksi lastensuojelun työntekijän vastuulla voi olla lapsia, jotka ovat kokeneet perheessään

väkivaltaa. Sosiaalityöntekijällä on viranomaisena velvollisuus tehdä ilmoitus, jos hän uskoo lapsen olevan vaarassa perheessä esiintyvän väkivallan takia. Näiden seikkojen perusteella ajattelen aiheeni olevan sopiva sosiaalityön kandidaatin tutkielman aiheeksi.

Karhuvaaran, Kaitueen, ja Ruuhilahden huomion mukaan (2013, 23), lapsi voi kokea väkivaltaa hyvin monella eri tavalla. Lapsi saattaa olla sivustakatsoja, joka todistaa silminnäkijän tavoin väkivaltaa. Hän voi kuulla huutoa ja riidan ääniä, mutta myös nähdä varsinaisia väkivallan aiheuttamia jälkiä vanhemmalla tai omalla sisaruksella. Toiseksi lapsi saattaa tapahtumien hetkellä olla piilossa tai pakotettuna huoneeseensa, jossa hän kuulee, miten tavarat rikkoutuvat, vanhemmat huutavat, raivoavat ja anelevat. Vaikka lapsi ei näkisikään varsinaista väkivaltatilannetta, voi hän elää pelossa, että vanhempaa sattuu pahasti tai peräti kuolee. (emt. 2013, 23.)

Jos lapsi ei suoraan joudu väkivallan kohteeksi, hän saattaa olla se henkilö, joka menee väliin toisen vanhemman tai oman sisaruksen turvaksi. Viestinviejänä lasta kuulustellaan toisen vanhemman taholta vastapuolen tekemisistä ja asioista, tai kehoitetaan yhdessä salaamaan vanhemman toivoma asia. (Karhuvaara ym. 2013, 23.) Kuritusväkivallan lisäksi lapset siis kohtaavat väkivaltaa ja kaltoinkohtelua kotonaan muussakin muodossa, kuin kurituksen kautta. Sauli Hyvärisen (2017, 20) tutkimuksessa todettiin, että vanhempien väliselle väkivallalle altistuminen kuuluu yleisimpiin kohdattuihin muihin väkivallanmuotoihin, joille lapset kuritusväkivallan lisäksi altistuvat. Lapsi ei ole itse suora kohde väkivallalle, mutta altistuu sille väkivaltaisten vanhempien vuoksi. Tämä kasvattaa riskiä sille, että lapsi itse joutuu uhriksi. (emt. 2017, 20.)

Aluksi määrittelen väkivallan käsitteenä ja syvennyn tarkastelemaan sen monenlaisia esiintymismuotoja. Monesti ymmärrämme väkivallan nimenomaan fyysisenä tekona, kun ihminen lyö toista. On kuitenkin paljon muitakin muotoja, kuten perhe-, lähisuhde-, ja henkistä väkivaltaa. Fyysinen väkivalta on siis vain pintaraapaisu väkivallan käsitteen kirjavuudesta. Sen jälkeen siirryn tutkailemaan kaltoinkohtelun- ja ekologisen mallin käsitteitä. Käsittelyosiossa tarkastelen kaltoinkohtelulle altistavia riskejä ekologisen mallin avulla. Pääasiallisen tarkasteluni kohteena eivät ole kaltoinkohtelun jälkiseuraamukset, vaan niitä edeltävät riskitekijät, joille lapset altistuvat. Lopuksi pohdin ilmenneitä havaintoja ja mahdollisia lisää tutkittavia suuntia.

2 VÄKIVALLAN KÄSITTEIDEN KIRJO

Väkivalta on hyvin monialainen ja eri tavoin ilmenevä yhteiskunnallinen ongelma, jota tapahtuu alati kaikkialla. Tässä kappaleessa käsittelen tiiviisti tutkielmani kannalta olennaisimmat väkivallan ilmenemismuodot. On siis hyvä tiedostaa, etteivät kaikki eri tyypit välttämättä pääse esille. Sen jälkeen etenen erittelemään kaltoinkohtelun ja kuritusväkivallan tunnuspiirteitä, sekä hyvin lyhyesti tarkastelen sosiaalityöntekijän ja väkivallan suhdetta.

2.1 Väkivaltatyypit

WHO (2002,3) arvioi väkivallan olleen aina osa ihmisen olemassaoloa. Sen vaikutukset eri muotoineen näkyvät päivittäin kaikkialla maailmassa. Väkivaltaa on toiminta, jossa ihminen tarkoituksella käyttää tai uhkaa käyttää, voimaa tai valtaa itseensä, toiseen ihmiseen, sekä muihin ryhmiin. Väkivalta joko johtaa, tai saattaa suurella todennäköisyydellä johtaa jonkinlaiseen fyysiseen loukkaantumiseen, psyykkiseen haittaan, kuolemaan, muutoksiin kehityksessä sekä masennukseen. Riippuen siitä, montako ihmistä väkivaltatilanteeseen liittyy, on määriteltävissä kolme eri kategoriaa. Ne ovat kollektiivinen, itseen kohdistettu- ja niin kutsuttu ``interpersonal violence``, jolla viitataan ihmisten väliseen väkivaltaan. Tässä keskityn erityisesti perheessä ja läheisissä suhteissa ilmenevään muotoon. Perhe- ja lähisuhdeväkivalta tapahtuu pääasiassa perheen jäsenten välillä ja useimmiten kotona. (WHO 2002, 3, 5–6.)

Väkivalta ei kuitenkaan ole sama asia kuin vallankäyttö ja valta ylipäätään, kuten ei myöskään sosiaalinen kontrolli. Usein valta-aseman hankkimiseksi tarkoitettuna keinona, väkivaltaa säädellään sosiaalisesti. Sitä oikeutetaan yhteisöllisesti, kontekstuaalisesti, neuvotellusti ja kulttuurillisesti. Johtuen väkivallan omasta dynamiikasta, seuraukset ovat oleellinen osa toimintaa. Väkivallalla on vaikutuksensa kohteeseen, tekijään, näiden suhteisiin ja sosiaaliseen tilaan. Ihmisyydessä keskeiset elementit, kuten riippuvuutemme toisistamme, toimivat samalla resursseina, joihin väkivallan seuraukset, loukkaavuus ja teho perustuvat. (Ronkainen 2017, 18–19.)

Lähisuhdeväkivallassa tekijänä on uhrin sisarus, nykyinen tai entinen seurustelukumppani, avio- tai avokumppani, lapsi tai vanhempi. Väkivalta näyttäytyy uhkana vallan väärinkäytöstä tai vallan väärinkäyttönä lähisuhteessa. Käytännössä lähisuhdeväkivalta ilmenee taloudellisena, henkisenä, hengellisenä, seksuaalisena tai fyysisenä vallankäyttönä.

Erityisiksi muodoiksi on nimetty vainoaminen ja kunniaväkivalta. Monesti mukaan otetaan perheväkivallan ja parisuhdeväkivallan käsitteet. (Karhuvaara ym. 2013, 16, Niemi-Kiesiläinen 2004, 101 mukaan.)

Perheväkivalta luokitellaan lähisuhdeväkivallan alatyypiksi. Mukaan lasketaan perheenjäsenien lisäksi perheen lähipiiri, eli heidän tuntemansa ihmiset, ystävät ja muuta kautta perheeseen tulleet henkilöt. He voivat olla jäseniä ihan syntymästä, adoptoituja tai perheen jäsenen kanssa naimisiin menneitä. Lasten pahoinpitelyihin, vaanimiseen ja vanhusten hyväksikäyttöön syylistyneet tekijät ovat useimmiten perheenjäseniä, ystäviä tai vanhusten tapauksessa avustajia, vaikka syyllinen voi olla uhrille täysin tuntematonkin. (Lawson 2013, 3.)

Marianne Notko (2011, 24) määrittelee fyysisen väkivallan niin sanotuksi suoraksi väkivallaksi. Sillä hän viittaa vaikkapa seksuaaliseen väkivaltaan sekä pahoinpitelyihin. Konkreettisenä ruumiillisena väkivaltana se saa aikaan näkyviä, fyysisiäkin jälkiä. Lainsäädäntö käsittelee fyysisen väkivallan käyttöä, sillä monesti se täyttää rikoksen tunnusmerkit. Myös ei-fyysiset vallankäytön muodot liittyvät kiinteästi fyysiseenkin väkivaltaan. (emt. 2011, 24.)

Seksuaalinen väkivalta on yksi fyysisen väkivallan muoto. Seksuaaliseen kanssakäymiseen saatetaan pakottaa tai painostaa. Välttääkseen pahimmat konfliktit ja säilyttääkseen hyvän ilmapiirin, eli pelastaakseen itsensä, uhri saattaa suostua seksuaalisiin tekoihin. Lapset voivat liittyä seksuaaliseen väkivaltaan, jos seksiin painostetaan heidän ollessaan läsnä. Johtuen mukaan liitetyistä häpeän ja loukatuksi tulemisen tunteista, seksuaalista väkivaltaa kokeneille voi kokemuksesta kertominen olla erittäin vaikeaa. (Karhuvaara ym. 2013, 18.)

Ruumiillisella kurittamisella uhkailu voi olla selvä merkki henkisestä kuritusväkivallasta. Huutaminen itsessään ei automaattisesti muutu väkivallaksi, mutta kontekstilla ja toistuvuudella on merkitystä. Esimerkiksi uhkaavassa tilanteessa lapselle huutaminen vanhemman säikähdettyä on eri asia, kuin jatkuva lapsen haukkuminen. Jos negatiivisesti sävyttyneestä huutamisesta syntyy jatkuva tapa, on se silloin henkistä väkivaltaa. Henkistä väkivaltaa on kurittamisella uhkailun lisäksi lapsen pelottelu satuttamisella tai hylkäämisellä, vähättely ja nälviminen. (Hyvärinen 2017, 18–19.) Nousiainen, Petrelius ja Yliruka (2016, 93) määrittelevät varsin samalla tavalla henkisen kaltoinkohtelun. Henkiseksi kaltoinkohteluksi voidaan lukea lapsen alistaminen, terrorisointi, nöyryyttäminen, mitätöinti ja naurettavaksi tekeminen (emt. 2016, 93).

Henkinen väkivalta alkaa useimmiten vähitellen. Nöyryyttäminen, huutaminen, mitätöiminen, nimittely, pelottelu, vähättely ja alistaminen ovat henkisen väkivallan ilmenemismuotoja. Sitä voidaan harjoittaa myös jättämällä toisen mielipiteet huomiotta tai puhumattomuuden kautta. Myös liikkumiseen liittyvät rajoitukset kodin ja työn ulkopuolella, kuten sukulaisten ja ystävien tapaamisten rajoittaminen ja sosiaalisista verkostoista eristäminen, kuuluvat henkisen väkivallan piiriin. Jättämällä uhri perheensä välisen yhteydenpidon ulkopuolelle eristetään uhria. (Karhuvaara ym. 2013, 18.)

Sukulaisia tai ystäviä saatetaan moittia tai arvostella, jolloin uhri itsekin voi alkaa kaihtamaan tuttavapiiristä tulevia yhteydenottoja. Sanallista väkivaltaa on edelleen jaoteltu aktiiviseen ja passiiviseen väkivaltaan. Aktiivista sanallista väkivaltaa havainnollistavat esimerkiksi ärsyttäminen, halveksunta, lyömisellä uhkaaminen ja kiroilu. Passiiviseksi sanallinen väkivalta muuntautuu, kun tekijä poistuu paikalta, mököttää tai on puhumatta. (Karhuvaara ym. 2013, 18, Johnston 1994, 169 mukaan.)

Suhteessa ei tarvitse olla fyysistä väkivaltaa, jotta henkistä väkivaltaa yhtenä vallankäytön muotona voisi ylipäättään esiintyä. Valitettavasti ajan myötä henkisestä väkivallasta tulee lopulta fyysistä arviolta kolmessa tapauksessa neljästä. On havaittu, ettei yleensä sellainen ihminen ole väkivaltainen, joka ei muutenkaan kontrolloi tai uhkaile. Vaikkei kontrolloiva käytös automattisesti johda fyysiseen väkivaltaan, on kaksi kolmasosaa kontrollia sisältäneistä, sittemmin päättyneistä parisuhteista ollut fyysisestikin väkivaltaisista. Myös toisen omaisuutta vahingoittanut, tai lapsia vahingoittamisella uhannut tekijä on ollut väkivaltainen. Väkivaltaan on havaittu olevan yhteydessä tapaamisten rajoittaminen ja nimittely neljässä viidesosassa tapauksista. (Karhuvaara ym. 2013, 18, Lundgren ym. 2001, 31–32 mukaan.)

2.2 Sosiaalityöntekijä ja väkivallan uhrit

Marjatta Karhuvaara ym. (2013, 22) käsittelevät lyhyesti lapsen kohtaamia väkivallan muotoja ja niiden vaikutusta perheessä teoksessaan *Lähisuhdeväkivallan kartoittaminen ja siihen puuttuminen lastenvalvojan työssä*. Lapsi saattaa vanhempien erotilanteeseen asti olla selvinnyt ilman häneen kohdistuvaa väkivaltaa, mutta eron hetkellä joutua sen uhriksi (emt. 2013, 22). Altistuminen kotona vanhempien välillä tapahtuvalle väkivallalle lisää todennäköisyyttä, että lapsi kohtaa itse väkivaltaa. Yli puolet niistä lapsista, jotka ovat

todistaneet väkivaltaa vanhempiensa välillä, ovat perheessään kohdanneet väkivaltaa itsekin. (Ellonen 2012, 100.)

Sosiaalityöntekijän tulee olla tarkkana väkivallan puheeksi ottamisen kanssa, muttei saa sitä myöskään vältellä. Karhuvaara ym. (2013, 52) kirjoittavat lähinnä lastenvalvojan näkökulmasta, mutta arvioin tekstin soveltuvan hyvin myös tämän tutkielman tekoon, sillä yksi käsiteltävä riskitekijä on se, että perheessä on jo aiemmin todettu väkivaltaa. Vaaditaan vahvaa tilanneherkkyyttä ammattitaidon ohella, jotta työntekijä tunnistaa väkivallan. Harvoin ollaan siinä tilanteessa, että väkivalta tulee esille ilman kysymistä. On muistettava, ettei väkivaltaisesta suhteesta lähteminen ei ole ollenkaan helppoa. (emt. 2013, 52.)

Yksinkertaisten ratkaisujen tarjoaminen uhrille on huono tapa auttaa, sillä todellisuudessa ne eivät ollenkaan auta ja tuntuvat loukkaavilta. Aina on silti muistettava asettaa etusijalle lapsen ja uhrin turvallisuus. (Karhuvaara ym. 2013, 52.) Lastensuojelussa pyritään turvaamaan lapsen terveys ja kehitys, sekä poistamaan näitä vaarantavia tekijöitä. Lastensuojelu perustuu lapsikeskeiselle perhelähtöisyydelle, joka kuvaa perheen ensisijaisuutta ja lapsen oikeuksien kunnioittamista. Annettu apu voi olla lyhyttä tai hyvinkin pitkäkestoista, lapsuuden läpi jatkuvaa auttamista. Lapsen turvallisuuden takaamista ei siis sovi unohtaa, oli väkivaltatilanne millainen tahansa. (Bardy 2009, 73.)

2.3 Lapsen kaltoinkohtelu ja kuritusväkivalta

Mitä sitten on lapsen kaltoinkohtelu? Lapsen kaltoinkohtelun käsitteen määrittely on tämän tutkielman kannalta olennaista tutkittaessa, millaisille kaltoinkohteluksi tuleminen riskeille lapset altistuvat vanhempiensa vuoksi. Kuritusväkivaltaa voidaan pitää yhtenä kaltoinkohtelun muotona ja olen sitä laajemmin sivunnut tutkielmassani aiheen mielenkiintoisuuden vuoksi. WHO (2006, 7) viittaa käsitteellä emotionaaliseen tai fyysiseen kaltoinkohteluun, mutta myös laiminlyöntiin, seksuaaliseen hyväksikäyttöön, lasten piittaamattomaan kohteluun ja kaupalliseen tai muunlaiseen riistoon.

Emotionaalista kaltoinkohtelua on esimerkiksi henkinen väkivalta, kuten haukkuminen. Fyysistä kaltoinkohtelua voi olla lapsen lyöminen, laiminlyöntiä tarpeista huolehtimattomuus, ja seksuaalista hyväksikäyttöä aiemmin mainittu pakottaminen seksuaaliseen kanssakäymiseen. Tekijä voi olla oikeastaan kuka tahansa yhteiskunnan jäsenistä. Ystävät, vanhemmat tai muut perheenjäsenet, toiset lapset, terveydenhuollon työntekijät ja muut viranomaiset ovat mahdollisia tekijöitä. Aikuisten lapsiin kohdistama

väkivalta on yksi heikoiten näkyvimmistä kaltoinkohtelun muodoista, koska merkittävä osa siitä tapahtuu kotiloissa. (WHO 2006, 7.)

Vaikka lasten kaltoinkohtelusta ei voida antaa absoluuttisen tarkkaa numeerista arvioita, pidetään sitä kansainvälisesti vakavana ihmisoikeudellisena-, kansanterveydellisenä-, laillisena-, ja sosiaalisena ongelmana. Pahimmassa tapauksessa kaltoinkohtelu johtaa lapsen kuolemaan. (WHO 2006, 7.) Kaltoinkohtelua ilmenee useimmiten muiden väkivallan muotojen ohella. Kaltoinkohdelluita lapsia koskee kohonnut riski joutua myöhemmin tulevaisuudessa väkivallan uhriksi tai sen käyttäjäksi. (WHO 2006, 9.)

Fyysisen ja henkisen kaltoinkohtelun lisäksi voidaan erotella myös kemiallisen kaltoinkohtelun käsite. Kun lapselle annetaan esimerkiksi päihteitä tai rauhoittavia lääkkeitä lapsen rauhoittamiseksi, puhutaan kemiallisesta kaltoinkohtelusta. Monesti kaltoinkohtelusta puhuttaessa mukaan liitetään laiminlyönnin käsite. Lapsen laiminlyönnissä lapsen huolenpidossa ja hoidossa ilmenee asteiltaan vaihtelevia puutteita. Vanhemmalla tai vanhemmilla voi olla kyvyttömyyttä tarjota lapselle tämän fyysisten tai henkisten tarpeiden, sairauden tai vastaavan erityistilanteen edellyttämää huolenpitoa, suojaa ja hoitoa. (Flinck & Paavilainen 2016, 93.)

Kun aikuinen pyrkii tuottamaan lapselle epämukavaa oloa tai kipua fyysisen ylivoiman avulla, säädelläkseen lapsen käytöstä tai rangaistakseen, kutsutaan tämän tyyppistä väkivaltaa kuritusväkivallaksi. Toiminnan tarkoitus ei kuitenkaan ole tuottaa fyysistä vammaa. Kuritusväkivallan on ajateltu olevan ja edelleen koetaan olevan kulttuurillisesti hyväksyttävää, väkivallan käyttäjän uskoessa toimintansa olevan oikeutettua voidakseen rangaista lasta. (STM 2010, 16.)

Perinteinen näkemys lasten kasvattamisesta liittyy siihen, miten vanhemmat pyrkivät vaikuttamaan lasten käytökseen. Fyysisen voimankäytön avulla lapset saadaan taipumaan vanhempien tahtoon ja voimankäyttö on toisinaan tarpeellista, mikäli lapset eivät reagoi oikein vanhempien sanallisiin ja sanattomiin viesteihin. Viesteillä pyritään vaikuttamaan lapsen toimintaan. Kuritusväkivalta on viimeinen oljenkorsi sosiaalisen vaikuttamisen strategiassa, kun muu kommunikaatio epäonnistuu. (Infante 2005, 183.)

Kaltoinkohteluun liittyy monenlaisia erityispiirteitä. Fyysinen pahoinpitely tai kuritusväkivalta sisältää aina myös henkistä pahoinpitelyä. Vanhempia autettaessa on muistettava, että myös vanhempien välisen parisuhdeväkivallan tai väkivaltaisen riitelyn näkeminen tai kuuleminen on epäsuoraa lapsen kaltoinkohtelua. Kaltoinkohtelu on haastava

yhteiskunnallinen ongelma, koska sen eri muodot voivat vaihdella kestoaltaan, vakavuudeltaan tai keinoiltaan, sekä tapahtua samanaikaisesti tai toisiinsa limittyen. (Flinck & Paavilainen 2016, 93.)

3 EKOLOGINEN MALLI TEOREETTISENA

VIITEKEHYKSENÄ

Tässä kappaleessa esittelen tutkielman teoreettisena viitekehyksenä toimivan ekologisen mallin. Anneli Söderholm ja Johanna Politi (2012, 83) mukailevat Urie Bronfenbrennerin ekologista mallia analysoidessaan kaltoinkohtelun riskejä ja syitä (ks. Bronfenbrenner 1979). Johtuen siitä, että he mainitsevat ekologisen mallin olevan modernin riskitekijätutkimuksen perusta, painotan heidän versiotaan Bronfenbrennerin mallista kirjoituksen ollessa alkuperäistä tuotosta huomattavasti tuorempi. On kuitenkin huomioitava, että Bronfenbrenner itsekkin on täydentänyt ekologista malliaan muun muassa kronosysteemillä, joka alkuperäisestä teoksesta siis puuttuu.

Ekologista mallia on sen luomisen jälkeen hyödynnetty muidenkin kuin lasten kohdalla, kuten lähisuhdeväkivallan tutkimisessa. Sen perimmäisenä ideana on auttaa selvittämään väkivallan juuria ja monisyistä luonnetta. Vaikka väkivaltaan liittyviä riskitekijöitä voidaan luetella, ei yksittäinen tekijä pysty selittämään yksilöiden väkivaltaista käytöstä toisia kohtaan, tai väkivallan esiintyvyyden vaihtelua yhteiskunnittain. Malli tutkii suhteita yksilöiden ja ympäristötekijöiden välillä, esittäen väkivallan tuotteena monitasoisille käyttäytymiseen kohdistuville vaikutuksille. Ensin on ymmärrettävä väkivallan olevan sosiaalisten, kulttuurillisten, yksilöllisten, suhteellisten ja yhteiskunnallisten tekijöiden monimutkaisen vuorovaikutuksen tulos. Sen jälkeen voidaan lähteä kehittämään ehkäiseviä toimenpiteitä ja siksi ekologinen malli on niin hyödyllinen. (WHO 2006, 12.)

3.1 Mikro- ja mesosysteemit

Mikrosysteemi on se välitön ympäristö, jossa kehitymme. Tämä systeemi on altis kaikenlaisille vaikutteille sisä- ja ulkopuolelta. Lapselle mikrosysteemi muodostuu hänen omasta perheestään, vapaa-ajan aktiviteeteista, päivähoidosta ja koulunkäynnistä. Lapset tarpeineen muuttuvat ajan saatossa, joten myös systeemit joutuvat joustamaan. Systeemien luonteet ja rakenteet muuttuvat, koska lapsen tarpeet vaihtelevat iän ja kehitysvaiheen mukaan. Mikrosysteemien laadun perusta ja se missä niiden toimivuus testataan, on kyvyssä tukea lasta. Systeemien tuleekin edistää lapsen kehitystä ja tukea tätä ikäkaudesta huolimatta. (Söderholm ym. 2012, 83.)

Lapselle tulee lisäksi taata emotionaalisesti ja fyysisesti turvallinen ympäristö, samalla haastaen tätä riittävästi. Lapsen kasvua ja kehitystä loukkaavat tai mahdollisesti vaurioittavat elämäntavat, riittämättömät resurssit, puutteellinen tieto ja stressaantuneet aikuiset, ovat systeemeihin liittyviä riskejä. Ne voivatkin esiintyä kaikissa mikrosysteemeissä. (Söderholm ym. 2012, 83.) Mikrosysteemiä voi nimittää myös yksilötasoksi, joka sisältää biologiset muuttujat, kuten iän ja sukupuolen. Nämä voivat yhdessä henkilökohtaisen historian kanssa toimia herkistäjänä kaltoinkohtelulle. (WHO 2006, 13.)

Mesosysteemeiksi nimitetään yksilölle kokemuksia todellisuudesta antavia mikrosysteemien välisiä suhteita. Suhteiden tiheys ja laatu toimivat mittareina näiden systeemien rikkaudelle ja toimivuudelle. Esimerkkinä mainitaan tilanne, jossa lapsi toimii ainoana linkkinä kodin ja toisen systeemin, kuten koulun välillä. Samalla tavalla lapsi asettuu riskitilanteeseen, mikäli vanhemmalla ei ole ollenkaan tietoja lapseensa liittyvistä vapa-aajan aktiviteeteista. Riskitilanteet syntyvät mesosysteemien heikkoudesta. Laiminlyönti kuuluu yleisimmin käytettyihin synonyymeihin sellaisesta tapahtumasta, joka kuvaa lapsen arjen jakavien mikrosysteemien välisen kommunikaation ontumista. (Söderholm ym. 2012, 83.) Mesosysteemin toinen nimitys suhdetasona kertoo, kuinka taso tutkii yksilön läheisiä sosiaalisia suhteita, kuten perheen jäsenten ja ystävien välisiä. Suhteet vaikuttavat yksilön riskiin joutua kaltoinkohtelun uhriksi ja sen käyttäjäksi. (WHO 2006, 13.)

3.2 Ekso- krono- ja makrosysteemit

Edellisistä systeemeistä eksosysteemit poikkeavat siinä, ettei lapsilla oikeastaan ole niissä varsinaista roolia, kuitenkin ne liittyvät lapseen ja heidän kehitykseensä. Vanhempien työpaikka olosuhteineen on lasten kannalta tärkeä eksosysteemi. Mukaan luetaan myös viralliset tahot, joilla on arjen elämään vaikutusta, kuten viranomaiset koulussa, terveydenhuolto, päivähoito ja sosiaalitoimi. Vaikka nämä systeemit tarjoavat mahdollisuuksia, sisältävät ne riskejäkin. Vanhempien työolosuhteet ovat hyvä arjen esimerkki tällaisesta tilanteesta. (Söderholm ym. 2012, 83.)

Työtilanteeseen saattaa tulla muutos ja vanhempi voi joutua työttömäksi. Palkkakaan ei aina ole riittävän korkea, vaan pikemminkin matala. Tämän lisäksi riesana voi näyttäytyä työn tuoma stressi, työajan epämukavuus ja pitkäkö työmatka. Vanhempien huonot työolosuhteet saattavat huonontaa lapsen mahdollisuuksia ja myötävaikuttaa

kaltoinkohtelun uhriksi joutumista. Vanhempien ja lapsen välinen hyvä kanssakäyminen on mahdollista, kun työhön liittyvät tekijät laadukkaan päivähoidon ohella ovat kunnossa. (Söderholm ym. 2012, 83.)

Makrosysteemi kuvaa yleistä käsitystä maailman olemuksesta, mitä se oikeastaan on. Sekä institutionaalisten tai poliittisten käytäntöjen muuttuessa sitä, millainen se voisi olla. Määrättyihin kulttuureihin tai alakulttuureihin kuuluvat meso- ja eksosysteemit, sisältyvät kulttuurien laajempien institutionaalisten, ideologisten ja kulttuurillisten kuvioiden kautta makrosysteemiin. Lapsen kaltoinkohteluun makrosysteemi kytkeytyy siten, että se voi sisältää uskomuksia ja arvoja, jotka ylläpitävät laiminlyöntiä. (Söderholm ym. 2012, 83.) Esimerkkinä Söderholm ym. (2012, 83) mainitsevat lainsäädännön olleen suhteellisen vähän aikaa lapsen turvana vanhempien kurittamista vastaan. Yhteisötasona makrosysteemi luo asetelmat, joissa sosiaaliset suhteet tapahtuvat. Tämä koskee monia arjessa vastaan tulevia yhteisöjä, kuten naapurustoja, kouluja ja aiemmin mainittuja työpaikkoja yhteisöineen. Yhteisötaso viittaa asetelmien tunnusomaisiin piirteisiin, jotka voivat johtaa lapsen kaltoinkohteluun. (WHO 2006, 13.)

Sosiaalipoliittiset päätökset vaikuttavat perheen ja lasten arkielämään luomalla riskejä ja mahdollisuuksia (Söderholm ym. 2012, 83). Yhteisön perustana oleviin olosuhteisiin liittyvät yhteiskunnalliset tekijät (esimerkiksi köyhyys, työttömyys, väkivallan hyväksyttävyys, ja sosiaalinen epätasa-arvo), vaikuttavat kaltoinkohteluun. Esimerkiksi lapsen ankaraa ruumiillista rankaisua tukevat sosiaaliset normit, taloudellinen epätasa-arvo ja sosiaalihuollon tarjoamien turvaverkkojen puute vaikuttavat kaltoinkohtelun esiintyvyyteen. (WHO 2006, 13.) Aikaan viittaavalla kronosysteemillä tarkoitetaan lapsen evolutiivista kehitystä, joka eri ympäristöissä ja systeemeissa ajan kuluessa tapahtuu. Aikavälin pituus ei vaikuta siihen, etteikö kehitystä ja muutoksia voisi tapahtua. Erilaisten henkilöiden ja toimirakenteiden asemaa erityyppisten suhteiden ja roolien ohella, voidaan tarkastella muuttujina koronsysteemissä ajan funktiona. (Söderholm ym. 2012, 84.)

Riskitekijöiksi nimitetään niitä tekijöitä, jotka kasvattavat herkkyyttä lapsen kaltoinkohtelulle. Herkkyyttä vähentäviä tekijöitä kutsutaan suojaaviksi tekijöiksi. Yksittäisen riskitekijän havaitseminen ei välttämättä tarkoita, että lapsia kaltoinkohdellaan. Oleellisinta lienee useamman tekijän yhtäaikainen ilmeneminen. Työntekijöiden toimintaohjeeksi on muun muassa ehdotettu, että rajallisten resurssien vuoksi tulisi apua tarjota ensisijaisesti perheille, joilla ilmenee useita riskitekijöitä. (WHO 2006, 14.)

4 SYSTEEMIT OSANA VÄKIVALLALLE ALTISTUMISEN RISKEJÄ

Tässä kappaleessa tutkailen ekologisen mallin avulla tutkielmani aihetta. Tarkoitukseni on pohtia, millaisille kaltoinkohtelun riskeille lapset altistuvat heidän vanhempiinsa liittyvien riskitekijöiden välityksellä. Tutkimuskysymykseni oli, millaisille vanhemmistaan kumpuaville kaltoinkohtelun riskitekijöille lapset voivat altistua. Rajaan huomioni niin sanottuihin kantasuomalaisiin, eli maahanmuuttajat jäävät tästä pois. Itselleni on luontevampaa tarkastella kantaväestöä ja oma kiinnostukseni on heidän kohdallaan voimakkaampaa. Arvioin vanhemmista kumpuavia riskejä ekologisen mallin kehää hyödyntäen.

4.1 Vanhempien toiminta ja asenteet riskitekijöinä

Suomalaisilla on havaittu olevan varsin hyvät tiedot siitä, miten lainsäädäntö suhtautuu esimerkiksi kuritusväkivaltaan. Edelleen kuitenkin osa vanhemmista hyväksyy väkivallan tietyissä tilanteissa, kuten vaikkapa poikkeustapauksissa, joissa lapsi asettaa itsensä vaaraan. Esimerkiksi Sauli Hyvärinen (2017, 11) selvitti lastensuojelun keskusliiton raportissa suomalaisten vanhempien kasvatusasenteita ja kuritusväkivallan käyttöä. Kyselyn tulosten perusteella enemmistö, eli noin 95 % oli tietoinen siitä, että lainsäädäntö kieltää ruumiillisen kurittamisen (emt. 2017, 11).

Kuitenkin osa vastanneista koki ruumiillisen kurittamisen olevan hyväksyttyä niin sanotuissa poikkeustapauksissa. Tulosten mukaan miehet tapasivat suhtautua myönteisemmin kurittamiseen naisiin verrattuna. Kuitenkin huomattavaa oli, miten asenteisessa oli tapahtunut muutosta kaikkien ikäluokkien kohdalla. (Hyvärinen 2017, 11.) Voidaanko siis olettaa nykypäivän vanhempien olevan hyvin informoituja ja vuosia jatkuneen sivistystyön kaltoinkohtelun kitkemiseksi tuottaneen tulosta? Käsityksissä siitä, mikä oikeastaan on kuritusväkivaltaa (toisin sanoen kaltoinkohtelua), ilmenee yhä eroja. Esimerkiksi luunappia ja tukistamista ei täysin lasketa kuuluvaksi kuritusväkivallan muodoksi. (Hyvärinen 2017, 11.)

Tämän perusteella voitaneen siis todeta, ettei työ ole vielä tehty, joten seuraavaksi tuleekin lainsäädännön tuntemisen lisäksi keskittyä tiedottamaan kaltoinkohtelun eri muodoista.

Puutteellinen tieto on kuitenkin laskettu yhdeksi mikrosysteemin sisältämistä riskeistä, joille lapset altistuvat (esim. Söderholm ym. 2012, 83). Vastauksissa näkyi eroja vastaajan perhetilanteen suhteen. Lapsiperheiden vanhemmat suhtautuivat kielteisesti kuritusväkivallan käyttöön. Yksinasujien on havaittu suhtautuvan kriittisemmin lapsen oikeuksiin. (Hyvärinen 2017, 14.)

Miksi vanhempien asenteilla sitten on merkitystä? Noora Ellonen (2012, 49) toteaa raportissaan lasten ja vanhempien välisten ristiriitojen ratkaisusta, että ruumiilliseen kurittamiseen, toisin sanoen kaltoinkohteluun hyväksyvästi suhtautuvat vanhemmat myös todennäköisemmin käyttävät sitä itse. Tulevaisuuden työskentelyn kannalta yhdeksi tärkeimmistä tekijöistä voi siis nousta edelleen työskentely vanhempien ja erityisesti heidän asenteidensa kanssa (Ellonen 2012, 49). Lapsen omat vanhemmat näyttävät tässä ratkaisevana mikrotasolta kumpuavana riskitekijänä ja ylisukupolvisuus toimii omalta osaltaan ruumiillisen kurituksen ylläpitäjänä. Asenteiden on nimittäin todettu siirtyvän sukupolvittain eteenpäin (Ellonen 2012, 49). Raportissa vähemmistö vanhemmista piti korvapuustin antamista oikeutettuna, jos lapsi suututti vanhemman. Enemmistö äideistä ei pitänyt väkivallan käyttöä hyväksyttävänä missään tilanteessa perusteluista huolimatta. (Ellonen 2012, 53.)

Flinck & Paavilainen (2016, 94) ovat samoilla linjoilla Ellosen (2012) kanssa, sillä heidänkin mukaansa useat tutkimukset osoittavat vanhempien käyttäytymistapojen siirtyvän seuraavalle sukupolvelle. Arvioin tämän tarkoittavan sitä, että käyttäytymistapojen siirtyminen ylisukupolvisena ilmiönä, on toki mikrosysteemisen tason ongelma, mutta erityisesti makrotason. Makrotaso sisältää kulttuurisen kontekstin, uskomukset, lait ja arvot (ks. Söderholm ym. 2012, 84). Vanhemmat mikrotasolla muodostavat perheen lastensa kanssa, mutta kaikki perheet yhdessä luovat oman kokonaisuutensa käsityksistä ja uskomuksista.

Lapsen sukupuoli vaikuttaa vanhemman asenteisiin ja toimintatapaan. Äitien on havaittu mahdollisesti hyväksyvän korvapuustin antamisen enemmän pojalle kuin tytölle. Toisaalta juuri äidin iällä voi olla merkitystä, nimittäin vanhempi äiti saattaa suhtautua nuorempaa kriittisemmin korvapuustin antamiseen. Vaikka korkeakoulutettujen äitien on tulkittu suhtautuvan pelkän peruskoulun käyneitä kielteisemmin korvapuustin antamiseen, ei tulos ole kovin hyvin yleistettävissä, sillä tämän kyselyn vastaajista vain 107 oli ainoastaan peruskoulutettuja. (Ellonen 2012, 53.)

Vanhemmissa herää monenlaisia tunteita lapsen kohtelun suhteen ja osa vanhemmista kantaa huolta malttinsa menettämisestä lapsen kanssa. Johanna Hietämäki (2018, 11) havaitsi tutkiessaan pienten lasten vanhempia, että pienten lasten vanhemmista erityisesti äitejä huolestutti lapsen kohtelu. Maltin menettämisessä korostui huoli toiminnasta ristiriitaisissa tilanteissa, jotka ymmärrän arkeen kuuluviksi erimielisyyksiksi vanhemman ja lapsen välillä (emt. 2018, 11). Pieni osa vanhemmista oli huolissaan väkivallasta parisuhteessa, lapseen liittyvistä vihantunteista ja ruumiillisesta rankaisemisesta. Kuitenkin jopa puolet vanhemmista oli huolissaan maltin menettämisestä, joten arvioin, että tulos voi olla merkittävä. Jäljelle jää tosin toinen puolikas, jonka nyt oletetaan suhtautuvan neutraalimmin maltin menetykseen. Äitien tulkittiin olevan enemmän huolissaan vihan tunteistaan ja maltin menettämisestä isiin verrattuna. (Hietämäki 2018, 13.)

Vaikka vanhempien huolet eivät automaattisesti tarkoita, että mitään isoja ongelmia ehdottomasti on olemassa, voivat vanhempien tuntemukset toimia apuna kaltoinkohtelun riskien vähentämisessä. Voivatko vanhempien huolet sitten kertoa mesosysteemien heikkoudesta? Näiden todettiin synnyttävän riskitilanteita, joten kuinka on mahdollista vaikuttaa vanhemman huoleen. Arvioin vanhempien huolen syntyvän aiheellisistakin seikoista käsin, joten näihin huoliin on voitava myös tarttua, jotta vanhemman huolet eivät käy liian kuormittaviksi ja lapsi kärsi sen vuoksi. Hietämäen (2018,11) arvion mukaan vanhemmat kertovat paperilla ihan hyvin omista huolistaan. Vanhemmat tarvitsevatkin keinon purkaa huoliaan sukulaisille ja ystävilleen ja mikäli tämä ei onnistu, on kyseessä myös makrotason riskitekijä, kun kulttuuriset asenteet rajoittavat puhumista.

Suomalaisten asenteita on lisäksi vertailtu väkivallalla uhkaamiseen ja luunapin antamiseen, tai tukistamiseen liittyen. Uhkailuun suhtaudutaan selvästi kielteisemmin kuin muihin tekoihin. Suurin osa vastaajista tuomitsi uhkailun käyttämisen tilanteesta riippumatta. Suurta eroa näiden edellä mainittujen tekojen suhteen hyväksyjien välillä ei ollut. Selkeästi hyväksyttävää oli huutaa lapselle tai käyttää jäähypenkkiä. (Hyvärinen 2017, 18.) Hyvärinen (2017, 18) tosin huomauttaa, ettei isolla osalla vastaajista ollut selkeää näkökantaa jäähypenkin ja huutamisen käyttämiseen.

Ellosen (2012) tutkimukseen verrattuna myös Hyvärisen (2017) tutkimuksessa oli havaittavissa pientä hyväksyntää väkivallan käytön suhteen. Vastaajat suhtautuivat kielteisemmin uhkaamisen hyödyntämiseen kuin luunapin antamiseen tai tukistamiseen. Ero ei ollut merkittävän suuri, ja hyväksyttävämpänä kasvatukseen nähdään lapsen

määrääminen rauhoittumaan omiin oloihinsa esimerkiksi jäähypenkille. (Hyvärinen 2017, 18.)

Onko huutaminen fyysisen väkivallan ja kaltoinkohtelun korvike? Ristiriitaiset vastaukset kertovat vaihtelevista kasvatuskäytännöistä ja riskeistä. Muuttuvat toimintatavat pakottavat viranomaiset pysymään hereillä vanhempien suhteen ja päivittämään ohjeistuksia lapsien kasvattamisesta. Eksosysteemin toimijoiden on pysyttävä hereillä, jotta on edes mahdollista pysyä mukana vanhempien toimintatapojen kanssa. Nämä toimijat vaikuttavat välillisesti vanhempien kautta lapsiin.

Fyysistä kuritusväkivaltaa pidetään suomalaisten keskuudessa harmittomampana kuin henkistä väkivaltaa. Suurin osa pitää haitallisena sitä, että lasta pelotellaan satuttamisella, hylkäämisellä, vähätellään tai nälvitään. Asenteista kurituksella uhkailua ja lapsen huomiotta jättämistä kohtaan kertoo hyvin se, miten niitä pidetään haitallisuudeltaan melkein piiskaukseen rinnastettavina. Ruumiillisen kuritusväkivallan muotona piiskaaminen on yksi ankarimmista. Mitä tulee lapsen tukistamiseen, asenteet sitä kohtaan olivat selvästi lievempiä kuin nälvimiseen tai vähättelyyn verrattuna. (Hyvärinen 2017, 19.)

Miksi näitä tekoja pidetään hyväksyttävänä? Asenteissa piilee makrotasolle asti ylettyvä riski. Tiedon määrä henkisestä kaltoinkohtelusta on lisääntynyt, joten sitä ei pidetä hyväksyttävänä, mutta samalla ei ymmärretä, että jatkuva huutaminen on yhä henkistä väkivaltaa. Kun jotain pidetään haitallisena, sitä ei niin helposti käytetä, mutta vähemmän haitalliseen keinoon saatetaankin sen sijaan turvautua. Fyysisen kaltoinkohtelun edelleen ilmeneminen selittyisi sillä, ettei sen haitallisuutta aidosti ymmärretä.

4.2 Väkivaltaan turvautuminen käytännössä ja äitien käyttämä vakava väkivalta

Vaikka kurittamisen käyttämisessä onkin havaittu vähentymistä, edelleen vanhemmat myöntävät esimerkiksi tukistaneensa lasta, vaikkei prosentuaalisesti olekaan kovin suuresta joukosta kyse (ks. Hyvärinen 2017, 15). Reilusti yli kolmannes kyselyyn vastanneista myönsi, että oli käyttänyt jonkinlaisia kuritusväkivallan keinoja. Kuitenkin sukupuolia verrattaessa naiset näyttivät käyttävän enemmän kuritusväkivaltaa miehiin verrattuna. Vähentymistä väkivallan käytössä on havaittu, mutta se ei ole koskenut yhtäläisesti molempia vanhempia, vaan vähentymistä on ollut miehillä enemmän kuin naisilla. Mitä

tulee alussa määriteltyyn henkisen väkivallan käsitteeseen, on henkisen kuritusväkivallan muotona väkivallalla uhkaaminen hivenen lisääntynyt. (Hyvärinen 2015, 16.)

Ellosen (2012, 55) tuloksissa puolestaan ilmeni, että vastanneet isät suhtautuivat äitejä hyväksyvämmiin korvapuustin antamiseen. Lyömiseen verrattuna vanhemmat ylipäätään suhtautuivat paljon kielteisemmin. Vain yksittäiset vanhemmat pitivät lapsen lyömistä hyväksyttävänä siinä tapauksessa, että vanhempi selitti lapselle lyönnin syyn tai perusteli lyönnin. Enemmistö vanhemmista oli kuitenkin perusteluista huolimatta lyömistä vastaan. (emt. 2012, 56.)

Jos naisilla oletetaan olevan miehiä enemmän syytä käyttää kuritusväkivaltaa, eli kaltoin kohdella fyysisesti lasta, mille ekologisen mallin tasolle havainto kuuluu? Perheestä voidaan löytää sisäisiäkin riskitekijöitä riippuen siitä, kenen seurassa lapsi kulloinkin on. Uhkailun lievä kasvu saattaa viitata siihen, että fyysisen kalotinkohtelun tullessa lainsäädännön tasollakin kielletyksi, vanhemmat ovat niin sanotusti aseettomia. Ne vanhemmat, jotka eivät pysty selvittämään ongelmia lapsen kanssa puhumalla, ovat turvautuneet fyysiseen kurittamiseen ja nyt se ei enää ole mahdollista. Siksi käytetään lähinnä olevaa vaihtoehtoa, eli uhkaillaan fyysisellä väkivallalla.

Ellosen, Pösön ja Peltosen (2012, 56) tutkimuksissa huonon käytöksen korjaamiseen ravistelun hyväksyi äideistä pienin yhden prosentin kokoinen osa. Vanhempien puheissa huonoksi käytökseksi on nimetty muun muassa sotkeminen, toisten kiusaaminen, metelöinti ja häiritsevä käytös (Hentilä, Ellonen, Paavilainen, Kääriäinen, Koivula 2010, 270). Äideistä suurimman osan mielestä (86 %) tarttuminen ja ravistelu ovat täysin kiellettyjä keinoja (Ellonen 2012, 56).

Verrattuna Hyvärisen (2017) tuloksiin, on mielenkiintoista huomata, että myös ravistelun ja kiinnipitämisen kohdalla isien on havaittu pitävän Ellosen (2012, 58) tutkimuksessa lapseen tarttumista ja ravistelua äitejä enemmän hyväksyttävänä. Jos joka kymmenes äiti hyväksyi tarttumisen ja ravistelun lapsen altistaessa itsensä vaaralle, isien vastaava luku oli joka viides. Vastanneista (n=2716) äideistä kaikkiaan kuusi prosenttia kertoi käyttäneensä vakavaa väkivaltaa lapseensa edellisen vuoden aikana. (Ellonen ym. 2015, 75.)

Isien suhtautumistavalle on oltava peruste, joka selittää sen, miksi he suhtautuvat eri tavoin kuin äidit fyysiseen kurittamiseen, eli kaltoinkohteluun. Kun palataan käyttäytymistapoihin ylisukupolvisena ongelmana, voidaan tätä kysymystä yrittää jollain tavalla selittää. Käyttäytymistapojen siirtyminen sukupolvelta toiselle voi merkitä samalla asenteiden

välttämistä eteenpäin. Vanhempi ei välttämättä käytä ollenkaan väkivaltaa, mutta opettaa lapselleen tietynlaisen suhtautumistavan, joka jatkaa matkaansa.

Isien on havaittu kokeneen enemmän kuritusväkivaltaa lapsuudessaan äiteihin verrattuna. Tällä voi olla jotain merkitystä sille havainnolle, että äitien on havaittu mahdollisesti hyväksyvän korvapuustin antamisen enemmän pojalle kuin tytölle. Onko hyväksyttävämpää kurittaa poika kuin tyttölästä? Näitä kokemuksia yhdisteltiin siihen, hyväksyykö vanhempi korvapuustin antamisen vanhempansa suuttaneelle lapselle. Suurin osa ruumiillista väkivaltaa kokemattomista äideistä ei hyväksynyt korvapuustin antamista ja vain pieni osa hyväksyi. Äitien omat mielipiteet on pystytty yhdistämään siihen, oliko häntä itseään kuritettu ruumiillisesti lapsuudessa. (Ellonen 2012, 61.)

Myönteinen suhtautumistapa ja aiemmat kokemukset siis kasvattavat riskiä väkivallan käyttöön. Se, että isien on havaittu suhtautuvan tiettyihin fyysisen kaltoinkohtelun muotoihin hyväksyvämmiin äiteihin verrattuna, voi selittää sen, miksi isät saattavat turvautua väkivaltaan. Näin palataan jälleen siihen aiemmin mainittuun oravanpyörään, joka syntyy asenteiden ja varsinaisen toiminnan jatkuvuuden välityksellä. Ekso- ja makrotasolla on sinnikkäästi jatkettava työtä fyysisen kaltoinkohtelun ja kuritusväkivallan kitkemiseksi. Eksotasolla toimittaessa täytyy ylipäätään vanhempien asenteet ja kokemukset ottaa puheeksi, jotta korkeammalla toimivalla makrotasollakin saadaan muutoksia näkyviin, erityisesti aiemmin fyysistä kaltoinkohtelua kokeneiden joukossa.

Vaihtelun perheiden riskitekijöiden tunnistamisessa on väitetty johtuvan siitä, etteivät mekanismit, joiden avulla ja muodoissa siirretään kokemuksia eteenpäin sukupolvelta toiselle, ole riittävän hyvin tiedossa. Tämä suuntaa painotusta neuvolalle, jossa on tärkeää keskustella vanhempien kanssa heidän lapsuuden kokemuksistaan. Olennaista onkin pohtia, miten vanhempien kokemusten rooli näyttyytyy lasta odottaessa tai pikkulapsiperheen arjen keskellä. (Lepistö, Ellonen, Helminen, Paavilainen 2017, 218.)

Myös isien kohdalla lapsuuden kokemukset ruumiillisesta kurittamisesta on yhdistetty heidän mielipiteisiinsä korvapuustin antamisesta. Isien kohdalla yhteys näyttyytyy äitejäkin selvempänä. Yksi suurimmista riskitekijöistä on äidin taipumus käyttää lievemmiä luokiteltavia kuritusväkivallan muotoja. Todennäköisyys on peräti 11 kertainen verrattuna kuritusväkivaltaa käyttämättömiin äiteihin. Äideillä, jotka omaavat kokemuksia kuritusväkivallan kohteeksi joutumisesta, kertoimeksi on laskettu 2,5. Stressiä kokevilla

äideillä todennäköisyyden turvautua vakavaan väkivaltaan, on tulkittu olevan kaksi kertaa suurempi verrattuna niihin äiteihin, joilla ei ole stressin kokemuksia. (Ellonen ym. 2015, 75.)

Onko lapsella kohdalla olemassa jo ennen syntymää riski joutua kaltoinkohtelun uhriksi, jos vanhemmalla on jäänyt käsittelemättä lapsuudenaikaisia väkivallan kokemuksia? Mikrosysteemi on se kaikkein lähin ja olennaisin lasta koskeva systeemi. Kuten todettua mikrosysteemin laadun mittari liittyy sen mahdollisuuksiin tukea lasta (Söderholm 2012,83). Kenen vastuulla on auttaa äitejä pääsemään yli omista kokemuksistaan ja kuinka niitä voitaisiin riittävän hyvin havaita? Arvioisin, että esimerkiksi neuvolan toiminnassa tulee voida ottaa esille äitien kokemukset väkivallasta. Nimittäin Ellosen ym. (2015, 78) mukaan kaikki äidit eivät ole käsitelleet riittävän hyvin omia väkivaltakokemuksiaan ja siksi ne ovat äitiydessä läsnä.

Yhtenä syynä kaltoinkohtelulle on havaittu vanhemmuuden ongelmiin haettu ja saatu apu (ks. Ellonen ym. 2015). Vanhemman tehtävä on antaa lapselle hoivaa ja perushoitoa, asettaa rajoja ja turvata turvallisuus. Lapselle tulee tarjota taitoja ja tietoja, samalla tukien tämän emotionaalista kehitystä. Lapselle on tarjottava tasapanoinen kasvuympäristö ja vanhemman itse on käyttäydyttävä lakien ja normien mukaan. (Ellonen 2012, 25, Euroopan neuvosto 2007, 19; Campion 1995 mukaan.) Ellosen (2012) tutkimuksessa ongelmia ei eritelty sen tarkemmin, mutta itse ymmärrän ne tässä yhteydessä kasvatukseen, lapsen käytökseen ja vanhempana toimimiseen liittyviksi haasteiksi.

Apua hakeneilla, mutta sen toimimattomaksi kokeneilla vanhemmilla ja ongelmista huolimatta avun hakematta jättäneillä vanhemmilla todennäköisyys vakavaan väkivaltaan turvautumiseen on arvioitu 2,6 kertaiseksi. Tässä verrokkina toimi vanhemmat, jotka eivät kokeneet tarvitsevansa apua. (Ellonen ym. 2015, 77.) Kenties juuri siitä syystä olisi kannattavampaa kutsua selittäjää toimivan ammattiavun nimikkeellä. Perustelen tämän sillä, ettei ongelma niinkään ole avun hakematta jättämisessä, vaan toimivuudessa. Joka tapauksessa haetun avun riittäväksi kokeneiden äitien ja apua tarvitsemattomien äitien välillä ei merkittävää eroa havaittu (emt. 2015, 77). Neuvolasta saatuun tukeen ollaan yleisesti suhteellisen tyytyväisiä. Vaikka neuvolan palveluita ei aina koeta riittävän sovelletuiksi perheiden tarpeisiin, periaatteessa suomalaiset pitävät neuvoloiden palveluita hyvinä ja korkeatasoisina. (Lepistö ym. 2017, 218.)

Vanhemmat eivät koe tarvitsevansa apua, joten eivät hae sitä. Neuvola ei voi ottaa asioita puheeksi, jos se ei edes saa mahdollisuutta tunnistaa riskitekijöitä. Kaikilla ei myöskään ole

automaattista tarvetta kertoa kokemuksistaan, ellei yhteiskunta osoita sen olevan hyvä asia. Piiloon jäävä vanhemmat ovat yhteiskunnallinen riskitekijä, joiden esiin nostamiseen on kiinnitettävä huomiota, vaikka vanhemmat eivät haluaisikaan henkilökohtaista keskusteluapua.

4.3 Sosioekonomisten ja perheeseen liittyvien riskitekijöiden rooli

Söderholm ym. (2012, 87) määrittelevät yhteiskunnalliseksi ja rakenteelliseksi laiminlyönniksi tilanteen, jossa tehtyjen sosiaalisten ja taloudellisten poliittisten päätösten vuoksi on edesautettu olosuhteiden syntyä, joissa lapset altistetaan turhille haitoille. Näille haitoille altistuminen tapahtuu materiaalien puutteiden kautta. Toisaalta he esittävät myös väitteen siitä, että keskityttäessä liiaksi köyhyyteen, saatetaan ehkäistä havaitsemasta kaltoinkohtelua perheissä, joista ulkoapäin tulkittaessa vaikuttavat selviytyvän hyvin taloudellisesti ja sosiaalisesti. (emt. 2012, 87.)

Tulosten perusteella tutkijat eivät kiistä sosioekonomisten muuttujien vaikutusta, mutta vanhemmuutta ja perheen sisäistä dynamiikkaa kuvaavilla tekijöillä on kyky peittää allensa nämä tekijät. Taloudelliset huolet, lasten sairastelu tai määrä, voivat toimia kimmokkeena tarpeelle saada ammattiapua vanhemmuuteen liittyen, mutta suoraan ne eivät aiheuta väkivallan riskiä. Sen sijaan tekijöiden synnyttämä kokemus, vaikkapa stressistä, on todellinen väkivallan riskin aiheuttaja. (Ellonen 2012, 61.)

Yhteiskunta pyrkii pääsemään vähemmällä taloudellisesti, kun se ei ala tutkimaan perheitä, joissa asiat ovat näennäisesti hyvin. Talous on yksi rajojen asettaja resurssien suhteen, mutta yhteiskunta luo itsestään riskitekijän olettaessaan, että osa perheistä voitaisiin jättää huomiotta näennäisyyden vuoksi. Syntyy makrotason ja kronosysteemin ongelmien symbioosi. Päätöksenteko tapahtuu makrotasolla ja päätösten vaikutukset näkyvät pidemmällä aikavälillä koko yhteiskunnassa. Tutkimatta jättämisellä voidaan luoda ``tikittävä pommi``, joka lopulta räjähtää riittävästi kuormituttuaan.

Söderholm ym. (2012, 86) toteavat sosiaalisen huono-osaisuuden olevan tärkeä tekijä erityisesti laiminlyönnin kohdalla. Perhe voi lopulta syrjäytyä sosiaalisesti, sosiaalisen ja taloudellisen ahdingon myötä. Riskitekijöitä ovat muun muassa asumisolosuhteet, sosiaalinen verkosto, vanhempien työtilanne, aineellinen ja taloudellinen turvallisuus. Taloudellisesti yltäkylläiset kasvuolosuhteetkaan eivät automaattisesti takaa kasvuympäristön turvallisuutta. Perheeseen liittyviksi riskitekijöiksi on listattu perheen

rakenne, eli struktuuri ja keskinäinen dynamiikka. Ilmapiiriä on lapsia laiminlyövässä perheissä luonnehdittu vähemmän organisoiduksi ja kaoottisemmaksi kuin perheissä, joissa laiminlyöntiä ei tapahdu. Positiivisten tunteiden ilmaisulle jää niukemmin tilaa aikuisten ja lasten kesken laiminlyövässä ilmapiirissä. (emt. 2012, 86.)

Tämä korostaa eksotasolla toimivan sosiaalityöntekijän ammattitaitoa. Hänen on kiinnitettävä huomiota perheen käytökseen, vaikka tapaamiset helposti jännittävätkin asiakkaita vaikuttaen tätä kautta heidän käyttäytymiseensä. Työntekijältä vaaditaan perheen sisäisen dynamiikan hahmottamisen kykyä, ymmärrystä perhesuhteista ja osaamista ottaa perheen toiminta esille, vaikka päällepäin kaikki vaikuttaisi aivan normaalilta.

Vanhempien väkivaltaisen käytöksen taustalla on havaittu olevan hyvinkin arkipäiväisiä asioita. Tarkasteltaessa erityisesti lasten ominaisuuksia, monesti ``ongelman`` synnyttää tekijä, joka todellisuudessa on vain osa lapsen normaalia kehitystä. Pienen lapsi kokeilee ja etsii omia rajojaan alkaessaan ymmärtää ajattelunsa eriytymisen vanhempansa ajattelusta. Tähän ilmiöön liitetään uhmaaminen ja kiukuttelukin. Lapsi turhautuu ja hämmentyy asetetuista rajoista ja siksi helposti kiukuttelee ja kapinoi. (Hentilä ym. 2010, 272.)

Huolta herättääkin vanhempien kyvyttömyys reagoida muulla tavoin, kuin väkivaltaisilla tai aggressiivisilla keinoilla (Hentilä ym. 2010, 272). Puutteellinen tietämys lapsen normaaliin kehitykseen kuuluvista asioista tai vanhemman epärealistiset odotukset, jotka estävät ymmärtämästä lapsen käytöstä ja tarpeita, ovat riskitekijöitä. Vanhempi voi muun muassa kokea lapsen käytöksen tarkoituksellisenä kiusaamisena, eikä ymmärrä kyseessä olevan vain vaihe lapsen kehityksessä. (WHO 2002,14.)

Jos vanhemmilla ei ole riittävästi tietoa normaalista kehityksestä, kenen tehtävä vanhempia on sivistää. Miten neuvolan toimenkuvaan mahtuu mukaan vanhempien kasvattaminen vanhemmiksi? Mikä on aiheuttanut sen, että vanhemmat ovat eksyksissä lasten kasvattamisen suhteen?

Vanhempien alkoholin käytön on havaittu olevan lapsiperheissä ja lasta odottavissa perheissä suhteellisen yleistä. Syyksi on epäilty sitä, ettei vanhemmilla välttämättä ole riittävästi tietoa alkoholin mahdollisista haitoista lapsille. Tämä lisää perusteluita ottaa neuvolassa alkoholin käyttö puheeksi vanhempien kanssa erityisesti silloin, kun vanhemmilla on huolia käytön suhteen. (Lepistö ym. 2017, 218.) Vaikka yleisesti tiedetään alkoholin liikakäytön olevan haitallista, lasten kaltoinkohtelussa se luetaan riskitekijäksi. Alkoholin ja ylipäätään päihteiden väärinkäyttö (myös raskauden aikana) vähentää

vanhemman kykyä huolehtia lapsestaan. (WHO 2002, 14.)

4.4 Moniammatillinen yhteistyö kaltoinkohteluun puuttujana

Tutkimusten perusteella suurimmalla osalla lasten kanssa työskentelevistä tai mahdolliseen kontaktiin pääsemisestä on arvionsa mukaan riittävät tiedot kaltoinkohteluun puuttumiseen. Tähän kehitetyn moniammatillisen toimintamalliin hyödyntämiseen ei kuitenkaan ole kaikkien alojen edustajalla samanlaisia edellytyksiä. Esimerkiksi Inkilä, Helminen, Kuosmanen ja Paavilainen (2016, 62–78) käsitelivät tutkimuksessaan moniammatillista toimintamallia lasten kaltoinkohteluun puuttumisessa ja viranomaisten käsityksiä toimintamallin käyttämisestä. He pyrkivät arvioimaan moniammatillista yhteistyötä ja sen kehittämistä kaltoinkohteluun puuttumisen kehitetyn toimintamallin mukaisesti. Valtaosa vastaajista tiesi, miten lasten kaltoinkohteluun puututaan. (emt. 2016, 62.)

Jaana Inkilä (2016, 46) havaitsi väitöskirjassaan, että valtaosan vastaajista arvio tiedoistaan puuttumiseen oli myönteinen. Tässäkin tutkimuksessa toimiala voitiin tilastollisesti merkitsevästi yhdistää tietoihin lasten kaltoinkohteluun puuttumisesta. Poliisin, sosiaalipalveluiden ja päivähoidon vastaajat arvioivat tietonsa erinomaisimmiksi yli 90% osuudella. (emt. 2016, 46.) Tutkijat esittivät ehdotuksen toimialojen yhtenäisyyden lisäämiseksi, tavoitteenaan parantaa kaltoinkohtelun riskin kohteena olevien lasten ja kaltoinkohdeltujen tuleamista paremmin varhain tunnistettavaksi (Inkilä ym. 2016, 70). Eniten tiedonpuutetta havaittiin päivähoidon alalla. Vastaajista valtaosa tiesi, miten puututaan lastenkaltoinkohteluun, vaikka kirjallinen toimintamalli olisikin ollut tuntematon. Toimintamallin vaikutukseen moniammatillisessa yhteistyössä oli tilastollisesti merkitsevä yhteys vastaajan työsuhteella, iällä, kokonaistyökokemuksella ja työorganisaatiossa työskentelyajalla. (emt. 2016, 70–71.)

Vaikka arvio on positiivinen, mikä mahtaa olla asioiden todellinen laita. Työntekijällä tulee olla myös käytännön valmiuksia tarttua ilmenneeseen kaltoinkohteluun. Lopullisen tavoitteen on oltava se, että kaikilla lapsiin kytkeytyvillä eksotason toimijoilla on riittävät valmiudet auttaa tarvittaessa. Ongelma ei ole se, että toimintamallia ei osata käyttää, vaan taidottomuus puuttua ollenkaan. Miksi sitten on toimialasta riippuvaa, millaiset edellytykset puuttumiseen on ja kuinka se voidaan nähdä riskitekijänä? Työkokemustakaan ei voida antaa kurssin muodossa, vaan se kertyy vuosien varrella. Vaihtelua selittää yksilölliset tekijät ja eroavaisuudet koulutuksissa. Jos ei voida taata riittävää tiedon saantia ja yhtenäisyyttä

puuttumiseen työuran kautta, on koulutuksella varmistettava edes alkeelliset taidot puuttua lasten kaltoinkohteluun.

Ammattikoulutus ei aina anna riittäviä tietoja valmiuksien ohella kaltoinkohteluun puuttumiseen ja sen tunnistamiseen. Jossain määrin vastuuta voidaan antaa työntekijöiden omalle toiminnalle. Vaikka lukuisilla työntekijöillä on esiintynyt kokemuksia täydennyskoulutuksen tarpeesta, eivät he ole sellaiseen osallistuneet edellisen puolen vuoden aikana. Osalla on ollut kokemus, ettei täydennyskoulutusta ole ollut edes tarjolla. Työntekijöiden valmiudet kaltoinkohteluun puuttumiseen näyttäytyvät olennaisena riskitekijänä kirjallisuudessa. On erittäin tärkeää, että työntekijällä on riittävät valmiudet puuttua kaltoinkohteluun. Puhuttaessa vielä kouluikäisestä lapsesta, ei tämä pysty näkemään vertailumahdollisuuksia tai pukemaan kokemaansa kohtelua sanoiksi. (Inkilä 2016, 71.)

Edellisen kaltaiset havainnot herättävät epäilystä työntekijöiden ammattimaisuudesta. Täydennyskoulutuksen ei ehkä oteta osaa, koska ei ymmärretä sen tarpeellisuutta ja ylipäättään velvollisuutta pitää ammattitaitoa yllä. Mikä saa työntekijän karttamaan jälleen kouluttautumista? Koulutusta ylläpitämättömät työntekijät ja heidän esimiehensä voivat osoittautua pidemmällä aikavälillä merkittäväksi riskiksi ekso-, ja kronotasoilla. Lapsilla ei automaattisesti ole kykyä kertoa kaltoinkohtelusta, joten paljon on työntekijän varassa. Makrotasoon kouluttautuminen kytkeytyy pohdittaessa, onko ilmapiiri riittävän kannustava koulutuksen jatkamiselle.

Tutkijat arvioivat, että puutteellisilla tiedoilla liittyen kaltoinkohteluun puuttumiseen, on voinut olla yhteys tarpeeseen täydennyskoulutuksesta ja osallistumisen vähäisyyteen niissä. Riippumatta siitä, millä alalla työntekijä tai viranomainen toimii, on tieto keinoista kaltoinkohtelun puuttumiseen ja sen tunnistamiseen erittäin tärkeää. Sinnikkäällä ja jatkuvalla täydennyskoulutuksella voidaan pyrkiä tekemään toimintamallista tunnetumpaa erityisesti sijaistaville toimijoille ja niille, joilla työkokemusta on vielä vähäisemmin, integroitumiseksi käytännön työhön. Yksittäinen työntekijä ei ole yksin vastuussa tietotaidoistaan, vaikka hänenkin on muistettava kiinnittää huomiota kouluttautumiseen, vaan myös esimiesten on tehtävä osansa. (Inkilä ym. 2016, 71.)

5 POHDINTA JA JOHTOPÄÄTÖKSET

Vanhempien tilanne Suomessa ei ole toivoton. He ymmärtävät hyvin, mikä on sallittua lainsäädännön puitteissa ja tietävät sen kieltävän ruumiillisen kurittamisen. Asenteiden muutos on kulkenut myönteiseen suuntaan. Työtä on kuitenkin vielä edessä käsityksien korjaamisessa. Esimerkiksi kuritusväkivallan, eli fyysisen kaltoinkohtelun piiriin kuuluvat asiat eivät ole selviä kaikille vanhemmille (Hyvärinen 2017, 11). Kaltoinkohtelun haitallisuuden esiin nostaminen vaatii vielä töitä, jotta vanhemmat tiedostavat sen eri tyyppien haitallisuuden ja muuttavat omia asenteitaan. Edelleen vanhempien haastatteluista ilmenee kuritusväkivallan käyttöä, kuten tukistamista (ks. Hyvärinen 2017, 15).

Koska kaltoinkohteluun hyväksyvästi suhtautuvilla on kasvanut todennäköisyys sitä käyttää, on asenteiden kanssa työskentely tulevaisuudessakin kannattavaa etenkin, kun ylisukupolvisuus ylläpitää kaltoinkohtelua ja ruumiillista kurittamista (Ellonen 2010, 49). Koska äidit käyttävät isiä enemmän kuritusväkivaltaa, eikä sen vähentyminen ole ollut tasapuolista (Hyvärinen 2015, 16), voi olla tarpeellista kohdistaa huomiota erityisesti äiteihin keskusteluiden yhteydessä. Apua tulee silti tarjota molemmille vanhemmille, koska isienkin kokemukset lapsuudessa tapahtuneesta on yhdistetty ajatuksiin kuritusmuotojen käytöstä (Ellonen ym. (2015, 75).

Miten resursseja sitten tulisi suunnata, että altistumista riskeille voidaan pienentää? Lasten kohdalla yksi suurimmista riskitekijöistä, oli vanhemman taipumus käyttää lievemmänkin väkivallan muotoja (Ellonen ym. 2015, 75). Erityisesti äidit tarvitsevat apua väkivallan kokemusten käsittelyyn ja oman stressinsä purkamiseen, etteivät ne ole arjessa läsnä kaltoinkohtelun riskin kasvattajina. Syynä on heidän mielipiteensä, jotka on yhdistetty lapsuuden ruumiillisen kurittamisen kokemuksiin (ks. Ellonen ym. 2015, 75). Käsittelemättömät väkivallan kokemukset jäävät läsnä oleviksi arkeen ja äitiyteen (Ellonen ym. 2015, 78). Niiden käsitteleminen hyödyttää äitiä ja pidemmällä tähtäimellä mahdollisia lapsia.

Neuvolan ja muun lapsiperheisiin liittyvän toiminnan auttavuutta on pyrittävä parantamaan. Niitäkään perheitä, joissa asiat näyttävät päällepäin hyvältä ei saa jättää auttamatta sillä varjolla, ettei heti herännyt varteen otettavaa epäilyä kaltoinkohtelusta. Mikä sitten on toimiva tapa? Oleellisinta on vanhempien omat kokemukset avusta, koska toimimaton apu lisää vakavan väkivallan riskiä myös apua etsimättömien keskuudessa (Ellonen ym. 2015, 77).

Mikä sitten vaikeuttaa riskitekijöiden tunnistamista? Yksi tämän tutkielman tärkeimmistä havainnoista lienee se, että lisää tutkimusta vaativat mekanismit, jotka siirtävät kokemuksia sukupolvittain eteenpäin. Ylisukupolvisuuden haasteet on myönnetty, mutta konkreettiset mekanismit eivät ole selviä. Esimerkiksi Lepistö ym. (2017, 218) ovat todenneet, että riskitekijöitä tunnistetaan niin vaihtelevasti, koska eteenpäin sukupolvelta toiselle kokemuksia siirtävät mekanismit, eivät ole riittävän hyvin tunnettuja. Voi siis olla, että mitä enemmän vanhempien omia kokemuksia saadaan lisää kartoitettua, sitä paremmin voidaan auttaa niiden vanhempien lapsia, joilla on kohonnut riski vanhempien lapsuuden kaltoinkohtelun vuoksi.

Koska perheen rakenne ja sisäinen dynamiikka ovat perheeseen liittyviä riskitekijöitä (ks. Söderholm ym. 2012, 86), vaaditaan perheen tapaavalta työntekijältä laajaa osaamista ja ymmärrystä perheen toiminnasta. Ammattitaidon merkitys korostuu erityisesti niiden aiemmin mainittujen perheiden kohdalla, joissa päälle päin ei näy merkkejä mahdollisesta kaltoinkohtelusta. Voiko siis liiallinen ``täydellisyys`` olla silmälläpidettävä tekijä työntekijän kannalta? Perheet eivät ole vuodesta toiseen samanlaisia ja kasvatustavat muuttuvat lainsäädännön ja asenteiden mukana, joten ammattitaidolta vaaditaan ennen kaikkea ajantasaisuutta.

Huolestuttavin havainto tämän tutkielman kannalta oli vanhempien kyvyttömyys ymmärtää lapsen kasvuun liittyviä tekijöitä. Heidän väkivaltaiseen käytökseensä on yhdistetty arkipäiväisiä asioita ja on havaittu ongelmien takana olevan vain lapsen normaalin kehityksen aiheuttama ilmiö (Hentilä ym. 2010, 272). Miksi vanhemmat osaavat reagoida vain väkivaltaisilla tavoilla ja miten tätä voidaan ehkäistä? Havaintojen mukaan vanhemmilta puuttuu tietoa lapsen kehityksestä, ja lapsilta toivotaan liikoja ilman todellista pyrkimystä ymmärtää ja täyttää lasten tarpeet. Ymmärtämättömyys johtaa lopulta kaltoinkohteluun. (WHO 2002, 14.) Viimeiseksi havainnokseni laskenkin sen, että kaikkien lapsiperheiden kanssa työskentelevien tulee auttaa ja tukea vanhempia lapsuuden ymmärtämisessä ja jaksamisessa. Ajantasaisuutta vaaditaan molemmin puolin, vanhemmilta lapsien kasvamisesta ja lapsiperheiden kanssa toimijoilta perheen dynamiikasta ja vallitsevista kasvatuskäytännöistä.

6 KIRJALLISUUS

Aula, Maria Kaisa, Ewalds, Helena, Hetemäki, Inka, Hurme, Outi, Iivonen, Esa, Iivonen, Pekka, Kinnunen, Aarne, Lankinen, Kari, Manns-Haatanen, Heidi, Sariola, Heikki, Toivari, Ari-Pekka (2010): Ehdotus kuritusväkivaltaa ehkäiseväksi ja vähentäväksi kansalliseksi toimintaohjelmaksi. Älä lyö lasta! Kansallinen lapsiin kohdistuvan kuritusväkivallan vähentämisen toimintaohjelma 2010-2015. Helsinki: Sosiaali- ja terveystieteiden ministeriö.

Bardy, Marjatta (2009): Lastensuojelun ytimissä. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinninlaitos.

Campion, M.J. (1995): Who's fit to be a parent. Lontoo: Routledge

David M. Lawson (2013): Family violence- explanations and evidence based clinical practice. Alexandria, Virginia: American Counseling Association.

Dominic A. Infante (2005): Corporal punishment of children, a communication- theory perspective. London: Yale University Press, New Haven. Saatavilla <https://ebookcentral.proquest.com/lib/jyvaskyla-ebooks/reader.action?docID=3420168>, luettu 18.03.2020

Ellonen, Noora (2012): Kurinalaiset. Lasten ja aikuisten ristiriitojen ratkaisu perheessä. Poliisiammattikorkeakoulun raportteja 103. Tampere: Poliisiammattikorkeakoulu.

Ellonen, Noora, Pösö, Tarja, Peltonen, Kirsi (2015): Äidit ja lapsiin kohdistuva väkivalta. Kyselytutkimuksen tulosten pohdintaa. Yhteiskuntapolitiikka 80:1, 72–80.

Euroopan neuvosto (2007): Parenting in contemporary Europe: a positive approach. Strasbourg: Euroopan neuvosto.

Fagerlund, Monica, Peltola, Marja, Kääriäinen, Juha, Ellonen, Noora, Sariola, Heikki (2014): Lasten ja nuorten väkivaltakokemukset 2013. Lapsiuhritutkimuksen tuloksia. Poliisiammattikorkeakoulun raportteja 110. Tampere: Poliisiammattikorkeakoulu.

Flinck, Aune, Paavilainen, Eija: Ylisukupolvisen lasten kaltoinkohtelun ehkäiseminen lasten ja perheiden palveluiden haasteena (2016, 93–94): Teoksessa Nousiainen, Kirsi, Päivi Petrelius, Laura Yliruka (toim.): Puheista tekoihin! Ylisukupolvisten ongelmien ehkäiseminen sosiaali- ja terveystieteiden palveluissa. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinninlaitos.

Saatavilla

https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/130733/ty%C3%B62016_20_Puheista%20t ekoihin_WEB.23.6.16.pdf?sequence=1&isAllowed=y, luettu 23.04.2020

Hentilä, Sabina, Ellonen, Noora, Paavilainen, Eija, Kääriäinen Juha, Koivula, Tanja (2010): Pieniin lapsin kohdistuvan kaltoinkohtelun tilanteet vanhempien kuvaamana. *Janus* 18:3, 260–276.

Hietämäki, Johanna (2018, 11 ja 13): Vanhempien huolet lapsen kohtelusta ja parisuhteesta. Teoksessa October, Martta (toim.): Lasten nuorten ja aikuisten kokemuksia väkivallasta. Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen kysely- ja väestötutkimusten tuloksia. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Saatavilla https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/137106/URN_ISBN_978-952-343-160-7.pdf?sequence=1&isAllowed=y, luettu 15.03.2020

Hyvärinen, Sauli (2017): Piiskasta jäähypenkkiin. Suomalaisten kasvatusasenteet ja kuritusväkivallankäyttö 2017. Helsinki: Lastensuojelun keskusliitto. Saatavilla <https://www.lskl.fi/materiaali/lastensuojelun-keskusliitto/Piiskasta-jaahypenkkiin-1.pdf>, luettu 12.03.2020

Inkilä, Jaana (2015): Lasten kaltoinkohtelun tunnistamisen ja varhaisen puuttumisen moniammatillista yhteistyötä kuvaileva malli. Tampere: Tampereen yliopisto. Väitöskirja.

Inkilä, Jaana, Helminen, Mika, Kuosmanen, Taru, Paavilainen, Eija (2016): Moniammatillinen yhteistyö lasten kaltoinkohteluun puuttumisessa. *Janus* 24:1, 62–78.

Johnston, Janet R. (1994): High Conflict Divorce. The Future of Children. *Children and Divorce* 4:1, 169. California: Stanford University, Palo Alto.

Karhuvaara, Marjatta, Kaitue, Sanna, Ruuhilahti, Susanna (2013): Lähisuhdeväkivallan kartoittaminen ja siihen puuttuminen lastenvalvojan työssä. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos.

Lepistö, Sari, Ellonen, Noora, Helminen, Mika, Paavilainen, Eija (2017): Lapsiin kohdistuvan väkivallan arvioiminen. *Yhteiskuntapolitiikka* 82:2, 212–221.

Lundgren, Eva, Heimer, Gun, Westerstrand, Jenny, Kalliokoski, Anne-Marie (2001): Slagen dam. Mens våld mot kvinnor i jämställda Sverige – en omfångsundersökning. Umeå: Brottsoffermyndigheten.

Niemi-Kiesiläinen, Johanna (2004): Rikosprosessi ja parisuhdeväkivalta. Helsinki: WSOY

Notko, Marianne (2011): Väkivalta, vallankäyttö ja vahingoittuminen naisten perhesuhteissa. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto. Väitöskirja.

Ronkainen Suvi: Mitä väkivalta on? Erojen tärkeydestä, yhteyksien näkemisestä (2017, 18–19): Teoksessa Niemi, Johanna, Heini Kainulainen, Päivi Honkatukia (toim.): Sukupuolistunut väkivalta: oikeudellinen ja sosiaalinen ongelma. Tampere: Vastapaino.

Söderholm Annlis, Politi Johanna: Lapsen laiminlyönti (2012, 83–84): Teoksessa Söderholm Annlis, Satu Kivitie-Kallio (toim.): Lapsen kaltoinkohtelu. Helsinki: DUODECIM.

World health Organization (2002): World report on violence and health. Geneve: World Health Organization. Saatavilla <https://ebookcentral.proquest.com/lib/jyvaskyla-ebooks/reader.action?docID=284703>, luettu 13.03.2020

World Health Organization (2006): Preventing Child maltreatment: a guide to taking action and generating evidence. Geneve: World Health Organization. Saatavilla https://apps.who.int/iris/bitstream/handle/10665/43499/9241594365_eng.pdf?sequence=1&isAllowed=y, luettu 20.04.2020